

פתרון בחינת הבגרות באזרחות, שתי יחידות לימוד, מועד חורף 2010

שאלונים: 034114

מוגש על-ידי: נעמי בלוק, רענן נוימרק ויעקב סרוסי
מורים לאזרחות ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון

על הנבחן לענות על שאלה אחת מבין השאלות 1-2

שאלה מספר 1

סעיף א':

ציון: הזכות לחיים וביטחון.

הסבר: הזכות של כל אדם להגנה על חייו מפני פגיעה וחובת המדינה להגן על ביטחון המדינה ועל ביטחון אזרחיה.

נימוק: הקטע מתייחס למתיחות ביטחונית באזור הצפון ולשלומם של חקלאים העובדים סמוך לגבול. המפקד הצבאי באזור חושש לפגיעה בחיי החקלאים בזמן עיבוד השדות באזורים הסמוכים לגבול. "לדברי המפקד הצבאי באזור, אין הוא יכול להבטיח את שלומם של חקלאים העובדים סמוך לגבול".

סעיף ב':

ציון: הזכות לחופש העיסוק.

הסבר: מאפשר לכל פרט לעסוק בכל מקצוע למען הצלחתו וקידומו האישי מלבד בעיסוקים האסורים על פי החוק.

נימוק: החקלאים לא מעוניינים להפסיק את עבודתם- את עיבוד השדות באזורים הסמוכים לגבול מאחר והם מתפרנסים מעבודה זו.

" לטענתם, השדות שייכים להם ולכן אסור לצבא למנוע את העבודה בהם".

אפשרות נוספת:

ציון: הזכות לקניין חומרי.

הסבר: קניין חומרי הוא רכוש כמו: בית, רכוש וכסף באמצעותם יכול הפרט לחיות את חייו ללא התערבות או פגיעה חיצונית.

נימוק: החקלאים התייחסו לקניינם- לשדות שלהם וכן להכנסתם שאף היא קניין חומרי.

"לטענתם, השדות שייכים להם". הם הוסיפו ואמרו שהאיסור של הצבא פוגע גם בהכנסתם".

שאלה מספר 2

סעיף א':

ציון: חופש התנועה.

הסבר: זכותו של אדם לנוע בחופשיות ממקום למקום בתוך המדינה ומחוצה לה. חופש התנועה יוגבל רק על ידי צו מבית משפט.

נימוק: בית הספר אסר על תלמידים לצאת מבית הספר במהלך שעות הלימודים ובכך הגביל את החופש של התלמידים לנוע ממקום למקום.
 "בית ספר מסוים אוסר על תלמידים לצאת משטח בית הספר במהלך שעות הלימודים, ואף לא בזמני ההפסקות".

סעיף ב':

ציון: המובן הפורמלי של שלטון החוק.

הסבר: המובן הפורמלי מתייחס למסגרת החוק, לכללים בהליך חקיקתו של חוק ולדרך אכיפתו על הגורמים השונים במדינה.

נימוק: המנהלת ציינה בתשובתה לתלמיד כי נקבע תקנון לבית הספר בהתאם לנוהלי משרד החינוך. התקנון אושר על ידי המפקח על בתי הספר. התקיים הליך פורמלי מסודר באמצעותו התקבל התקנון ואושר.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש מבין השאלות 3-7

שאלה מספר 3

ההבדל בין קבוצה אתנית לבין לאום: קבוצה אתנית אינה שואפת להגדרה עצמית במסגרת מדינה ריבונית ואילו קבוצת לאום שואפת להגדרה עצמית.
 הבדל נוסף: ישנם לאומים שיש להם יסודות אתניים וישנם שהם בעלי יסודות פוליטיים.
 קבוצה אתנית מבוססת על יסודות אתניים.

שאלה מספר 4

הקרן הקיימת לישראל מבטאת את אופייה היהודי-לאומי של מדינת ישראל. הקרן הקיימת מופקדת על הכשרת אדמות והכנתן להתיישבות יהודית.
 אדמות קק"ל מיועדות ליהודים בלבד.

שאלה מספר 5

חובות שיש לאדם כאדם :

1. להכיר בזכותם הטבעית של כל אחד מהפרטים בחברה לממש את זכויותיו הטבעיות של כל אדם אחר.
2. לגלות סובלנות כלפי האחר גם אם הוא שונה בדתו, צבע עורו, מוצאו, מינו, השקפותיו.
3. חובתו של כל אדם להתריע מפני פגיעה בזכויות אלה.

שאלה מספר 6

התפקידים של בית המשפט העליון :

- א. בית המשפט העליון לערעורים עוסק בערעורים על פסיקות שהתקבלו בערכאות נמוכות יותר.
- ב. בית משפט העליון בשבתו כבג"ץ נועד להגן על זכויות האדם, האזרח והמיעוט כאשר רשות שלטונית פוגעת בזכויות אלה או חורגת מסמכותה.
- ג. בית משפט העליון בשבתו כבג"ץ נועד להגביל את השלטון.

(על הנבחן היה לציין שני תפקידים)

שאלה מספר 7

מדינת ישראל מאפשרת למיעוטים החיים בה לממש את זכויות הקבוצה :

1. מאפשרת למיעוט הערבי לקיים פולחן דתי על פי אמונתו.
2. המדינה מכירה בשפה הערבית כשפה רשמית.
3. לערביי ישראל ניתנת הזכות למערכת חינוך ותכנית לימודים על פי השקפת עולמם.

על הנבחן לענות על אחת מבין השאלות 8-9.

שאלה מספר 8

משאל עם- משאל עם הוא ביטוי לדמוקרטיה ישירה. האזרחים נדרשים להביע בדרך של הצבעה את הסכמתם או התנגדותם לנושאים ספציפיים העומדים על סדר היום הציבורי. משאל עם מממש את עקרון הגבלת השלטון בכך שהוא משתף את האזרחים בתהליך קבלת ההחלטות. ההחלטה לא מתקבלת על ידי השלטון בלבד אלא בשיתוף העם.

שאלה מספר 9

המובן המהותי של הדמוקרטיה: הדמוקרטיה כהשקפת עולם וכאורח חיים פירושה מערכת ערכים שבמרכזה האדם, המבוססת על עקרון זכויות האדם. גישה זו רואה באדם יצור תבוני, טוב מנעוריו ושואף לטוב. האדם הוא יצור רציונאלי מוסרי ואוטונומי (עצמאי) ולכן הוא יכול להחליט החלטות הנוגעות לו בכוחות עצמו. כיוון שהאדם הוא תבוני הרי שהוא יכול לארגן גם את השלטון המדיני כך שיגן על זכויותיו ורכושו. הדמוקרטיה כהשקפת עולם ואורח חיים שמה את הדגש על ערכי הכבוד, הפלורליזם והסובלנות כערכים מרכזיים המנחים את היחסים בין האדם לחברו ובין רשויות השלטון לאזרחים. תהליך החקיקה בישראל מסייע לשמור על המובן המהותי של הדמוקרטיה כיוון שמדובר בתהליך ארוך ומרובה שלבים. כך מובטח שכל הצעת חוק תעבור שלבים מרובים של דיון והתייחסות, כך יעמיק שיקול הדעת לקבלת חוקים ראויים במדינה דמוקרטית, שיבטאו הגנה על זכויות האדם והאזרח. בנוסף, תהליך החקיקה הממושך נותן הזדמנות גם לציבור הרחב להשפיע על החוק באמצעות התקשורת, אסיפות, הפגנות, שתדלנות ולחצים פוליטיים.

כאשר תהליך החקיקה הוא ארוך ומסורבל, ומעורבים בו נציגי הרוב והמיעוט בכנסת וגורמים מחוץ לכנסת, קטנה הסכנה של חקיקת חוק חפז, בלתי מאוזן, שאינו מתחשב בגורמים הנוגעים לעניין ומתעלם מערכים של מוסר וצדק. כך נשמר המובן המהותי של הדמוקרטיה: הכבוד, הפלורליזם והסובלנות.

פרק שלישי

על הנבחן לענות על שתיים מבין השאלות 10-12

שאלה מספר 10

הצגה: הזכות של כל אדם שלא יהיה מופלה לרעה ללא הבדל דת, גזע ומין.
ביסוס: לדברי כותב המאמר כאשר נדרשים המשתתפים בתוכניות הריאליטי לאכול בעלי חיים האסורים לאכילה לפי ההלכה היהודית, הדבר מונע מאדם שומר מצוות להשתתף בתוכניות מסוג זה, בניגוד למשתתפים שאינם דתיים ושאין מקפידים על מאכל כשר. כתוצאה מכך נפגע עיקרון השוויון למשתתפים שומרי המצוות.

שאלה מספר 11

הצגה: לפי גישה זו המדינה יונקת מהמסורת הלאומית, התרבותית והדתית. ישראל היא מדינה חילונית השואפת להנחיל את ערכי היהדות כל אדם יכול לבחור את הערכים

הרצויים מתוך המקורות היהודיים: המורשת, הדת, המסורת, ההיסטוריה והתרבות היהודית. מדינת לאום יהודית-תרבותית היא מדינה ציונית ודמוקרטית.

ביסוס: לדברי כותב המאמר מדינת ישראל מתבססת על המורשת היהודית, גם אם היא אינה מחויבת להלכה, ורוב היהודים החיים בה מכבדים את המסורת. בכך, באה לידי ביטוי הגישה של מדינת לאום יהודית-תרבותית, המנחילה את ערכי היהדות כגון: מורשת ומסורת יהודית.

שאלה מספר 12

לתקשורת תפקיד מרכזי בהבניית המציאות. התקשורת מעצבת את המציאות הפוליטית של רוב האזרחים. מכיוון שהציבור שואב את רוב המידע שלו מכלי התקשורת. עיצוב המציאות הפוליטית בא לידי ביטוי הן בהבניה- כלומר יצירת עולם מציאות מסוים על ידי גורם חיצוני אצל הפרט - עולם המושגים הפוליטי של האזרחים, והן בעיצובה של תמונת עולם פוליטית כוללת בחברה.

כותב המאמר טוען שהתקשורת אינה ממלאת כראוי את תפקידה בהבנית המציאות, מכיוון שערוצי התקשורת מציגים את המציאות בצורה מעוותת, משדרים אכילה של זוחלים וחרקים ומעבירים את המסר שערכי היהדות כלל אינם חשובים לרוב הציבור. שידור כזה יוצר מתח מיותר בין דתיים וחילוניים, לפי דעת כותב המאמר, ולכן על ערוצי הטלוויזיה להימנע ממנו.

פרק רביעי

על הנבחן לענות על שתיים מבין השאלות 16-20

שאלה מספר 16

זיהוי: מרכיב הזהות שהתומכים בהחייאת הקלטית באירלנד רוצים להדגיש הוא מרכיב הזהות הלאומי.

הגדרה: המרכיב הלאומי בזהות מדגיש את שייכותו של האדם לעם.

ביסוס: האירים המבקשים להחיות את השפה הקלטית מבטאים את המרכיב הלאומי בזהותם, שכן הקלטית היא השפה העתיקה של אבותיהם. לשם כך הם מפעילים אמצעי תקשורת הפועלים בקלטית ומקיימים פעולות תרבות שונות בשפה זו.

שאלה מספר 17

זיהוי: העיקרון הדמוקרטי שבה לידי ביטוי בדברי מארגני הכנס הוא עיקרון הסובלנות

הגדרה: עיקרון הסובלנות פירושו הנכונות לקבל את השונה ולנהוג בו בכבוד.

ביסוס: לדברי המארגנים אחת ממטרות הכנס היא לחשוף את חברי האגודה לדעות שונות גם אם הן חריגות ומנוגדות לדעות של מרבית חברי האגודה. לכן, הזמנתו של החוקר השנוי במחלוקת, בעל הדעות החריגות לא תבוטל. בדברים אלה בא לידי ביטוי עיקרון הסובלנות שמשמעותו לסבול דעות, השקפות ואמונות המעוררות התנגדות ואי נוחות.

אפשרות נוספת:

זיהוי: העיקרון הדמוקרטי שבה לידי ביטוי בדברי מארגני הכנס הוא עיקרון הפלורליזם.

הגדרה: עיקרון הפלורליזם פירושו ההכרה בזכות לבטא דעות שונות/השקפות שונות/צרכים שונים בחברה. פלורליזם הוא גם ההכרה בזכות של קבוצות שונות להתארגן במסגרות כדי לממש את זכויותיהן.

ביסוס: לדברי המארגנים אחת ממטרות הכנס היא לחשוף את חברי האגודה לדעות שונות ולכן הזמנתו של החוקר השנוי במחלוקת לא תבוטל. בדברים אלה בא לידי ביטוי עיקרון הפלורליזם שמשמעותו הכרה בזכות לבטא דעות שונות.

שאלה מספר 18

זיהוי: תפקיד אחד של הכנסת, שבשמו טען חבר הכנסת הוא פיקוח וביקורת על פעולות הממשלה.

הגדרה: הכנסת כרשות מחוקקת מבקרת ומפקחת על פעולות הממשלה באמצעות, החקיקה, הצעות לסדר היום, שאילתות והצבעות אי-אמון.

ביסוס: לטענת חבר הכנסת, הנוהג של ראשי הממשלה להציג את מדיניותם החדשה בנאומים מחוץ למשכן הכנסת, אינו ראוי במדינה דמוקרטית. למרות שקריאות הביניים של חברי הכנסת במליאה קוטעות את רצף הנאום הן חשובות, משום שקריאות הביניים של חברי הכנסת הן ביטוי לחוסר שביעות הרצון של הציבור מתפקוד הממשלה. כך ממלאת הכנסת את תפקידה לפקח ולבקר את פעולות הממשלה.

שאלה מספר 19

זיהוי: העיקרון המנחה את הרשות השופטת שההצעה לשנות את דרך בחירת השופטים תפגע במימושו הוא: אי תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת.

הגדרה: אי-תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת הם מעקרונות היסוד של המשטר הדמוקרטי וחלק בלתי נפרד מעיקרון הפרדת הרשויות. אי-תלות פירושה שהשופטים פוסקים באופן עצמאי לפי הבנתם והכרתם, כאשר החוק הוא המנחה את שיקוליהם. ללא הבטחת עצמאותם של השופטים ושל בתי המשפט, המערכת המשפטית לא תוכל להבטיח את הצדק, השוויון, שמירת שלטון החוק וקיום משפט הוגן.

ביסוס: ההצעה להגדיל את מספר נציגי הכנסת והממשלה בוועדה לבחירת שופטים כך שהם יהוו רוב, תוביל להפיכת הנציגות המקצועית בוועדה- המשפטנים [השופטים ועורכי הדין] למיעוט. כתוצאה מכך המינוי יהיה נגוע בשיקולים פוליטיים והבחירה תהיה מקצועית פחות. כך יפגע עיקרון עצמאותה ואי-תלותה של הרשות השופטת.

שאלה מספר 20

עמדה מס' 1

טענה: למדינה דמוקרטית מותר לפעול בדרכים המנוגדות לדמוקרטיה כדי להיאבק בארגוני טרור.

הנמקה: זכותה של מדינה דמוקרטית, להגן על עצמה מפני כוחות אנטי-דמוקרטיים, המבקשים לנצל את החירויות העומדות להם כגון: חופש הביטוי, חופש ההתאגדות וחירויות נוספות, כדי לצבור עוצמה ותמיכה שיאפשרו להם לרסק את המשטר הדמוקרטי. זכות זו מכונה "זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה" או "עיקרון הדמוקרטיה המתגוננת".

נימוק נוסף: הזכויות במדינה דמוקרטית אינן זכויות מוחלטות. פעמים רבות נוצרות התנגשויות בין הזכויות, ולא ניתן לממש אותן באופן מוחלט. יתר על כן, לעיתים יש התנגשות בין זכויות וערכים חשובים במדינה, כמו בטחון המדינה. במקרים אלה, מתבצע שקלול ואיזון ולעיתים יש להעדיף זכות אחת על פני רעותה.

עמדה מס' 2

טענה: למדינה דמוקרטית אסור לפעול בדרכים המנוגדות לדמוקרטיה כדי להיאבק בארגוני טרור.

הנמקה: אסור למדינה דמוקרטית לפגוע בערכים ובעקרונות הדמוקרטיים גם אם מתנהלת פעילות אנטי דמוקרטית החותרת תחת היסודות הדמוקרטיים. יתר על כן, ייתכן ובשם ההגנה על ביטחון המדינה, תפגע המדינה שלא לצורך בזכויות אדם ואזרח.

נימוק נוסף: רדיפת קבוצות אנטי דמוקרטיות עלולה לגרום להן לרדת למחתרת ולנקוט בפעילות אלימה ובלתי מרוסנת העלולה לסכן את יציבות המשטר הדמוקרטי במדינה.